

- 3142 *Arctostaphylos* ssp. *repens*.
3087 *Arctostaphylos* ssp. *repens*.
3066 *Arctostaphylos* ssp. *repens*.

Protonotus P P S Kistner 1908 julium 9 ref
jaghet.

Arctostaphylos

857 szám
1931-32

Bizottsági jelentés.

D. Pásztor Jenő és alviselelőse

~~Dr. Pásztor Jenő~~

Debrecen 1932. június 2.

[Handwritten signature]
e. i. Pásztor

A KERESKEDELMI TÁRSASÁGOK JOGI SZEMÉLYISÉGE.

Előgyártom.....

Debrecen 1932. VI. 2. *[Handwritten signature]*

Doktori értekezés.

[Handwritten signature]

Készítette:

Dr. 1932. 3/VI

Szelei Emil
jogszigorló.-

[Handwritten signature]

Debrecen, 1932.-

T A R T A L O M J E G Y Z É K:

Forrásmunkák.....	3.	oldal
Bevezetés.....	4.	"
A jogi személy fogalma.....	9.	"
A kereskedelmi társaság fogalma..	34.	"
A kereskedelmi társaságok jogi személyisége		
	10.	oldal.-

F O R R Á S M U N K Á K:

Dr. Moór Gyula: A jogi személyek elmélete. *Leged. 1930.*

Dr. Tóth Lajos: Magyar Magánjog III. kötet /: Dolgo-
gi jog.: /.- *Debrecen. 1929.*

Dr. Szende Péter Pál: A Kereskedelmi Törvény Kéz-
könyve. - *Budapest 1929.*

A 2708

BEVEZETÉS.-

A feltett kérdés egyike a kereskedelmi jog és az általános magánjog legvitásabb és legérdekesebb kérdéseinek, amely vitássága és érdekessége mellett még kiváló gyakorlati jelentőséggel is bír.-

A kereskedelmi társaságok jogi személyiségének kérdése ugy a külföldi, mint az azt nagyjára nyomkövető hazai jogi irodalomban, még ma is vitás és nem teljesen letárgyalt ügy. Az idevonatkozó nézetek 3 főcsoportra oszlanak. Az egyik nézet szerint a köz-

kereseti és a betéti társaság egyszerű szocietás, a részvénytársaság, a szövetkezet és a korlátolt felelősségű társaság pedig jogi személy, - A másik nézet a kereskedelmi társaságok mindegyikét jogi személyeknek ismeri el. A harmadik nézet szerint a kereskedelmi társaságok egyike sem jogi személy. Nem képezi célomat az idevonatkozó elméletek ismertetése, s így csupán azt említem meg, hogy a magyar jogi irodalom művelői között mind a három felfogásnak akadnak művelői. -

A magyar tételes jog szempontjából mindenesetre illuziórussá válna ezen probléma, ha a magyar kereskedelmi törvény kifejezetten is állást foglalt volna e kérdésben. A törvényalkotó, bár felismerte e kérdés óriási gyakorlati fontosságát, és bár rendelkezéseivel a kereskedelmi társaságokat egymásután felruházta mindazon tulajdonságokkal, melyek a jogi személyt jellem-

zik, kifejezetten még sem nevezi egyik kereskedelmi társaságot sem jogi személynek. A törvény kifejezett állásfoglalásának hiánya - felületes szemlélet alkalmával - feledékenység következményének látszik. Alaposabb körültekintés mellett észre kell vennünk azt, hogy ezen mulasztás szándékos. A hetvenes évek törvényhozása látta a kérdés körüli kontraverziákat s nem akart e kérdésben kifejezetten állást foglalni.-

- . A gyakorlati élet számára is igen nagy jelentőséggel bír az a körülmény, hogy vajjon az egyes tag szerez-e jogokat és kötelezettségeket, vagy pedig a kereskedelmi társaság, mint jogi személy.-

E kérdés jelentőségét még fokozza az a körülmény, hogy itt válik szembetűnővé a kapcsolat, mely az általános magánjog és a kereskedelmi jog, mint jus speciále között fennáll.- Ezen kérdés eldöntése így

tehát ép ugy. tartozhat az általános magánjog, mint a kereskedelmi jog körébe. Talán ezen hovátartozási alternatíva következménye az, hogy ezen kérdés részletes kifejtését ugy az általános magánjogi, mint a kereskedelmi jogi irók rendszerint mellőzik. A megkönnyítettég: hogy mindkét jogág művelője témául választhatja e kérdést, ép a probléma elhanyagolására vezetett. -

A magyar jogi irodalom e kérdést meglehetősen háttérbe szorítva tárgyalja. Így Zlinszky Imre: "A magyar magánjog mai érvényében, különös tekintettel a gyakorlat igényeire" c. munkájában még 2 oldalt sem szentel e kérdésnek. Egész röviden foglalkozik e kérdéssel Dr. Bozóky Alajos is "A jogi személyekről" című munkájában. A kereskedelmi jogi irók közül különösen Dr. Nagy Ferenc foglalkozik e kérdéssel. Munkájának címe: "A kereskedelmi társaságok jogi természete, különös tekin -

tettel a főbb európai törvényhozásokra".Csupán a magyar tételes jogra való tekintettel foglalkozik e kérdéssel Dr.Bartha Béla "A kereskedelmi társaságok jogi személyisége" című értekezése.Az újabb kereskedelmi jogi tankönyvek sem fejtik ki e kérdést.-

A JOGI SZEMÉLY FOGALMA.-

Jóval könnyebb volna feladatunk megoldása, ha maga a jogi személy fogalma sem képezné vita tárgyát. A jogi személy problémája egyike a jog legrégibb és legősibb, valamint legvitásabb kérdéseinek. E kérdés körüli viták az idők folyamán mindinkább kiéleződtek és gyarapodtak számbelileg úgy, hogy ma már igen nehéz feladat eligazodni az idevonatkozó, egymással ellenkező nézetek utvesztőjében.-

x

Arra a kérdés-re, hogy "mi is hát a jogi személy?" pozitív úton megfelelni igen nehéz feladat. Legcélszerűbb a jogi személy fogalmát a természetes személlyel való szembeállításával, pusztán negatív meghatározni. Moór Gyula dr. "A jogi személyek elmélete" c. munkájában igen találékonyan állítja fel a jogi személy definícióját akkor, amikor azt mondja, hogy a jogi személy alanyi jogoknak és kötelezettségeknek olyan alanya, amely nem természetes személy /:nem ember:/. Arra nézve, hogy létezhetnek-e egyáltalán jogi személyek, igen különbözőek a felfogások, de arra nézve, hogy a jogi személy nem ember, nem természetes személy, nézeteltérés aligha lehet.

x

A történelmi idők előtti ember nem ismerte a jogi személy fogalmát, sőt jódarabig egyáltalán a személyt sem ismerte. Ismerte csak az embert. Ez a korszak az emberi jog előtti korszak. Noszu időnek kellett eltelnie, míg az emberben levő természetes jogérzet megkezdte a maga jogfelismerő és jogalkotó működését. Ezen korszak átformáló hatása alatt lett az állatias ember-lényből: homo sapiens. Az alanyi jog felismerésével együtt ismerte fel az ember a személyiséget. A személyiség megnyilvánulása a magánjog terén kezdődött. Az ősi ember a maga materialista gondolkozásmódjával a tulajdonjogot ismerte fel legelőször és tette sajátjává. A tulajdonjog felismeréséhez kell a legkevesebb értelmi fejlettség, mivel annak felismerésére a legfontosabb életszükségletek is

ösztökélik az embert /:pl.a táplálkozás kapcsán:/.

Felismerte a maga dorongján, kövein, stb. fennálló tulajdonjogát, mely eszközökkel mindennapi élelmét megszerezte és megvédelmezte életét.-

Az ember nem alkotója, hanem csak felismerője az alanyi jognak. Ez a felismerés az okkupáció természetével bír. Emberi alkotás csupán a tárgyi jog. Az ember által alkotott tárgyi jog csak az emberrel kapcsolatban ismeri el az alanyi jogot, a többi élőlényt jogtárggyá degradálja.

Az alanyi jog felismerése tehát megismertette az emberrel a természetes személy ősi fogalmát. A jogi személy fogalmának felismerése csak jóval később, a törzsséalakulások korában következett be. A törzs eleinte nem volt más, mint a vérrokonok csoportja, amelyet leginkább a leghatalmasabb, legbátrabb

és legokosabb családfeje egyéni hatalma és tekintélye tartott össze. Ez a forma nem volt alkalmas a jogi személy fogalmának felismeréséhez. A törzsfő patrimóniális hatalma oly nagy volt, hogy mellette a törzs személyisége szóba sem jöhetett. A törzs, mint egység és jogalany, a törzsfő személyében nyilvánult meg. Itt tehát még csak a természetes személyt ismerték. Csak később, midőn egyrészt a törzs taglétszámban gyarapodott, másrészt pedig a törzs tagjai is öntudatára ébredtek a törzsfővel szembeni közjogi természetű jogaiknak, indult meg a haladás a jogi személy felé. A törzs jogi személyiségének felismerése volt az emberiség első demokratikus evolúciója.-

x

Moór Gyula Dr. "A jogi személyek elmélete" c.

jels munkájában a jogi személy mivoltának megfejtését célzó elméleteknek 3 csoportját különbözteti meg: a fikciós elméleteket, a realitási elméleteket és azon elméleteket, melyek a jogi személy hagyományos fogalmát küszöbölik ki.-

Ezen elméletek közül történetileg a f i k - c i ó s e l m é l e t a legrégebbi keletü. A fikciós elméletek szerint a jogi személy reális léttel nem ~~xi~~ bir, hanem csupán jogi fikció: fiktív jogalany.

Kierulff, Savigny és Puchta nagyjában megegyező elméletei szerint: a jogi személy nem a természet, hanem a jog alkotása, megszemélyesített fogalom, fiktív személy. A jogi személy pusztán vagyonjogi konstrukció, s pusztán azért alkottatott meg, hogy a vagyonjogok alany nélkül ne maradjanak. Ugy e jogok tulajdonképpen alanytalan jogok, melyeknek látható alany nélkül

kell létezniük.-Ha fiktív jogalany költött jogalanyt jelent, ez pedig nem létező jogalanyt, akkor eljutotunk az alanytalan jogok fogalmához. Mindhárman a ~~KKK~~ cselekvőképtelen természetes személyhez hasonlítják a jogi személyt, amivel a jogi személy fogalmát közelebb hozzák a természetes személyhez. A jogi személy helyett szervei cselekszenek, -s Savigny szerint éppen ez a szervi cselekvés az, amelyen a jogi személy reális létezése nyugszik.-

Az újabb jogtudományban Bierling a fikciós elmélet leglelkesebb védelmezője. Fikciót lát Bierling a cselekvőképtelen természetes személy konstrukciójában is, amelyet félig fiktív jogalanynak nevez, mert természetes létezése nem fiktív. A jogi személyek egészen fiktív személyek. Éles határoló vonalat húz Bierling az egyesület és az alapítvány közé. Az egyesületnél ab-

ban áll a fikció, hogy több természetes személy egyetlen jogalanynak vétetik, addig az alapítványnál még szembetűnőbb a fikció, mert itt bizonyos jogok, vagy vagyonok számára, melyeknek egyáltalán nincs jogalanyuk, fikció útján alkotunk jogalanyt. - Birling az ő felfogásával közelebb hozza egymáshoz a természetes és a jogi személy fogalmát, egyrészt a félig fiktív természetes személy /: cselekvőképtelen természetes személy:/, másrészt pedig megalkotja a félig természetes jogi személy fogalmát /: a korporációban:/, melyekkel szemben az ember tiszta természetes személy, az alapítvány pedig tiszta jogi személy. -

Unger és Austin felfogásában már a fikciós elmélet bomlása észlelhető. Unger szerint a jogi személyeknél mindig alany nélküli önálló vagyonokról van szó, mivel az alanytalan jogok elméletét

ismeri el. Austin pedig individualisztikus felfogásával tulajdonképpen a jogi személy jogait a természetes személy jogaira bontja fel.-

A r e a l i t á s i e l m é l e t e k

a XIX. század szülöttei. A jogi személy fogalmát a realitási elméletek oldják meg legegyszerűbben, melyek szerint a jogi személyek épen olyan testi és lelki léttel bíró valóságok, mint az ember.-

Gierke a jogi személyeket testi és lelki valóságoknak, szociális organumoknak tekinti. Gierke szerint sem testi egységek a szociális organumok, hanem láthatatlan összemélyek. A láthatatlan összemély szervei útján, vagyis emberi cselekvésekben nyilatkozik meg. Ezen látható megnyilatkozásokból következtetünk a közület realitásának létére, amely láthatatlan. Gierke szerint a jogi személyek mindig szociális organizmu-

soknak tekintendők, de a szociális organizmus nem mindig jogi személy, hanem csak akkor, ha egysége egységes jogi szervezetben nyilatkozik meg.-

Zitelmann a jogi személyt tisztán lelki realitásnak, testetlen akarat realitásának tartja. A személyiséghez. pusztán az akarat szükséges, a testi realitás felesleges. Ez a felesleges testi realitás, amely a természetes személynél meg van, nincs meg a jogi személynél. Így a természetes és jogi személy között csak lényegtelen. különbség van. A jogi személy testetlen akarak. Pl a hereditas iacensnél az örökhagyó akarata az, amely összetartja a vagyont az örökhagyó halála után is /: ha végrendelet nincs, ez az akarat vélelmezett: /A korporációnál számos ember akaratából^{ól} áll elő az egységet fenntartó egységes akarat.. Így a korporáció nem embereket, hanem testetlen akaratokat egyesít.

Biuder újabb felfogása szerint a jogi személy általában a jogalanyiség: erkölcsi valóság. Az ember nem mint természeti lény, hanem csak mint erkölcsi lény, mint az emberi méltóság képviselője jelentkezik jogalanyként. Az erkölcsi fogalom oly értéket jelent, amely megérdemli a jog megbecsülését, s hogy a jog önméltónak tekintve, jogalanyként kezelje. A közösség is így jelentkezik, mint az emberi eszme hordozója, mint erkölcsi feladatok alanya, így tehát személy, jogalany. A jogi személy realitása tehát szintén erkölcsi realitás. Az ember csak mint a közösség szerve személy.

Saieilles jogi realitásnak tekinti a jogi személyeket s éppen a jogi organizmusban, a jogi szabályozásban találja meg lényegüket. Szerinte mindaz jogalany, ami alkalmas arra, hogy alanyi joggal, hatalommal felruháztassék. A jogalanyiség fogalmához 3 alkotó-elem

szükséges:1./ a jogi cselekvésre képes szervezet /:objektív elem:/,2./ a jogi cselekvést irányítani képes akarat /:szubjektív elem:/ és 3./ a társadalmi értékesség,ami nem más mint a cselekvés egyéni célja és a társadalom kollektív érdeke közti összhang./:szociális elmélet. Ezt a 3 feltételt úgy a természetes,mint a jogi személynél megtaláljuk,-A jogi személy jogi realitás,a jogalkotása,amely természeti realitással nem bír.Saleilles felfogása már rokon a fikciós elméletekkel.-

A jogi személy fogalmát
kihasználó elméletek a XIX.század második felében fejlődtek ki és kimutatni igyekeznek,hogy a jogi személyek konstrukciója alapjában véve téves,s csupán a való tényállást elleplezni alkalmas konstrukció.Ezen elméleteknek két alcsoportja van,melyek közül az egyik a tagok,a természetes személyek,

jogalanyiségának segítségével,-a másik pedig a jogalany, valamint az alanyi jog fogalmának módosításával, illetőleg törlésével próbálja a jogi személyt a jogbirodalmából kiküszöbölni.-

a./ Ihéring, Vareilles-Sommieres, és Stammer szerint a jogi személy által nyújtott előnyöket élvező természetes személyek az igazi jogalanyok, s nem a jogi személy. Serment, Hölder és régebben Binder szerint is csak az ember tekinthető jogalanynak, jogi értelemben vett személynek, a jogi személy helyett annak szervei a jogalanyok..-

b./ A jogi személyek fogalmát kiküszöbölő elméleteknek másik csoportja mellőzi a jogi személy fogalmát anélkül, hogy helyette más jogalanyról gondoskodna. A jogi személynek tulajdonított alanyi jogok és kötelezettségek így alanytalan jogokká és kötelezettségekké

válnak. Itt említendők meg az alanytalan jogok és a célvagyon elmélete, - továbbá Szászy-Schwarz és Kelsen felfogásai. -

Az alanytalan jogok elméletét Windscheid fejti ki, aki szerint a jogi személyek esetében tulajdonképpen alanytalan jogokkal állunk szemben. Ezt a jelenséget kétféleképpen foghatjuk fel. Vagy úgy, hogy ezen alanytalan jogok számára még csak képzeletbeli mesterséges jogalanyról sem gondoskodunk, - vagy pedig úgy, hogy bár tudatában vagyunk annak, hogy ezeknek a jogoknak valójában nincsen alanyuk, mégis egy pusztán képzeletbeli mesterséges jogalany, a jogi személy jogai gyanánt fogjuk fel őket. Ezen utóbbi felfogás tulajdonképpen már fikciós elmélet. -

A Brins féle célvagyon elmélet az alanytalan jogok gondolatán nyugszik. Brins a kieső jogalanyt a

céllal pótolja. Szerinte kétféle vagyon van: olyan, amely valamely személyé, és olyan, amely valamié, valamely célé. Ez az utóbbi az alanytalan vagyon, melynél az a cél hivatott pótolni a jogalany hiányát, amelyre a vagyon szolgál.

A Brins féle célvagyon elméletet Szászy-Schwarcz épitette tovább, aki nemcsak a jogi személyek, hanem a természetes személyek vagyonát is célvagyonnak tekintti. Vagyis minden vagyon célvagyon, minden jog céljog. A jog az egyes szükségleteinek összességét célegység gyanánt ismeri el. Ezen egység szolgálatára áll az a vagyon, melyet valamely természetes személy általános célu vagyonának nevezhetünk. A természetes személy joga is alanytalan jog. Helytelen az a kérdés, hogy: "Kie valamely jog?", a helyes az, hogy: "Mily célokat szolgál valamely jog vagy vagyon?". - Ö tehát az ember-a-

lanyt is a céllal helyettesíti.-

Kölsen minden realitást számüzni akar a jogx tisztára normatív szférájából.A tárgyi jog nem más mint a valóság síkján kívül eső puzta normáknak rendszere.A fizikai személy nem azonos az emberrel.Nem az ember,hanem a személy a jogudomány tárgya.A fizikai személy nem más,mint azon jogszabályok összessége, melyek ugyanazon ember magatartását szabályozzák.A fizikai személy a tárgyi jog egy darabja.A jogi személy pedig azon szabályok összességének megszemélyesítése, amelyek több embernek valamely közös célra irányuló kölcsönös magatartását ^{szabály} ~~irányozzák~~.Ugy a jogi személy, mint a természetes személy csupán doktrinális fikció.-

x

Mindezen elméletekből Moór Gyula dr.azt a

tapasztalatot szüri le, hogy a jogi személy fogalmának meghatározásánál az alanyi és a tárgyi jog fogalmából, továbbá a jog és a valóság viszonyának vizsgálatából kell kiindulni, mert éppen az ezekről alkotott különböző felfogások választják el egymástól a fentebb ismertetett elméleteket.-

x

Abban az egész nagy rendszerben, melyet a jog fogalma alatt ismerünk, a jogérzet a szuverén elem, amely az egész rendszert megalkotta, s amely azt, magát is ezen rendszerbe beléhelyezve, valóságos organizmusá teszi. A jogérzet a jog legrégibb, öröktől fogva létező eleme, mely előbb volt, mint a reális létező világ. Ezen ősi jogérzet vezette a Teremtőt is a világegyetem és a természeti törvények megalkotásánál. A

természet rendje a megvalósulás tekintetében szükségképeni és elkerülhetetlen, nem szorul a szankciók biztosító és kierőszakoló támogatására.-

A jogérzet alkotja a jogot, és pedig részben közvetlenül /: az alanyi jognál:/, részben pedig közvetve /: a tárgyi jognál:/. A jogérzet jogalkotó munkássága közben önalkatelemei közül azokat a részeket, melyeket a tételes korlátok közé beleszorítani - habár csak időlegesen - célszerűtlennek tart, mint jogfilozófiát alkot meg. Későbbi működésében arra törekszik, hogy a jogfilozófia területéről /: amely az általános jogpolitikájának tekinthető:/ minél több alkatelemet vigyen át a tételes jog mezejére. Az ideális állapotot, melynek elérése főcélját képezi, akkor éri el, ha a jogfilozófiát teljesen be tudja illeszteni a tényleg élő jog rendszerébe.-

Azt mondják, hogy a tételes, vagyis a tárgyi jog absztrakt állami parancs, mely ha tényállással párosul, előáll az alanyi jog. /: L. Dr. Tóth Lajos: Magyar magánjog. Általános tanok. / . Így a tárgyi jog léte a prius, az alanyi jog léte a postérius. -

Ezen utóbbi megállapítás nem pontos, csupán a futólagos szemlélet eredménye. Épen az alanyi jog a prius, az időbelileg régebbi és a tárgyi jog a postérius. A tárgyi jog az alanyi joghoz később járult korlátozás. Azzal kapcsolatban, hogy az alanyi jog a prius, a tárgyi jog a postérius, és hogy a tárgyi jog csupán az alanyi jog korlátja, nem pedig annak fundamentuma, azt is kimondhatjuk, hogy az alanyi jog nem emberi alkotás, azt a jogérzet közvetlenül, a tárgyi jog közbeiktatása nélkül alkotta meg. Az ember a tárgyi jognak alkotója, az alanyi jognak pedig csupán felismerője. -

Ha veszünk egy kezdetleges állapotot, mely még a tárgyi jog által szabályozatlan, azt látjuk, hogy az emberek cselekvésükben semmiféle látható jogi korlát nem befolyásolja. Ekkor az emberek azt teszik, amit akarnak. Ez a korlátlan hatalmi helyzet a tiszta alanyi jog, melyet még a tárgyi jog nem korlátoz. Az emberek azonban az együttélés lehetővé tétele végett, a cselekvési hatálmuknak önmaguk szabta korlátokat állítottak fel. Ezen korlátozást eleinte az egyénekre széttagolt jogérzet közvetlenül, önmaga végezte, s igyekezett az okkupatórius módon felismert alanyi jogokat egymással összeegyeztetni, amely összeegyeztetés csak úgy lehetett sikeres, hogy az alanyi jognak a békés együttélésre veszélyes oldalát határok közé szorította. Míg a társas élet fejlettebb lett, a jogérzet közvetve, a tárgyi jog megalkotása által tartotta fenn eze-

ket a korlátokat. Azután a tárgyi jog mindjobban kifejezőlődvé, az alanyi jognak mind nagyobb és nagyobb részét vontatta a maga korlátaiba közé.-

A "jog" szó a maga kettős értelmében vagy mint a jogviszonyokat korlátozó, szabályozó jogszabályok összességének jelentkezik, vagy pedig mint jogositvány szemléltető, vagy azon uralom kifejezése, mely egy bizonyos személyt a jogszabályok értelmében megillet. A jognak ezen kettős értelme esetében, az első meghatározás a mérőben tényleges állapot kifejezése és következménye. Az alanyi jog pedig nem a jogszabályok értelmében illeti meg a személyt. Az alanyi jog az ember által ősidőktől fogva fokozatosan felismert és egyénenként széttagolt hatalom. A tárgyi jog pedig az alanyi jognak egyénenként szét nem vált általános korlátja.-

Az alanyi jog, egyrészt időbeli kiterjedé-

sére nézve, másrészt egy adott pillanatban sokoldalúságában: végtelen és meghatározhatatlan. Reá tehát az emberi alkotásként jelentkező tárgyi jogi korlátozó szabályozása - teljesen eltakarólag - kiterjeszkedni nem képes. A felismert alanyi jog egyrésze így mentes marad a tárgyi jog véges korlátaival. Vannak az alanyi jognak oly részei is, amelyek meg sem tűrik magukon a tárgyi korlátokat /:pl. a lelkiismeretnek a külvilág előtt rejtve maradó megnyilvánulásai, vagy a személyiség:/ . A részben sikerült korlátozás pedig mulólagos jelenség. -

A törvényhozó ezen korlátozó munkássága egy bizonyos határig - amennyiben ezen munkásság feltétlenül szükséges - konstruktív. Destruál azonban, ha a szükség és a célszerűség által vont határokat átlépi. -

A korlátozás időbeli és térbeli részleges

sikere következtében az alanyi jog 2 részre szakad: a korlátozott és a korlátlan részre. Ránk nézve jelenleg csupán a korlátoktól mentes alanyi jog bír fontossággal. Az alanyi jog egy része nem csak korlátozatlan, hanem korlátozhatatlan is. Ebben a korlátozhatatlan részben fekszik a jogalanyiség fundamentuma, melyet a tárgyi jog kioltani nem tud, csupán azt a realitást korlátozhatja vagy írthatja ki, melyhez a személyiség a reális világ számára odakapcsolódik. A természetes személyiség az emberhez kapcsolódik, az embert pedig a tárgyi jog nem írthatja ki a természet világából. A jogi személyiség az universitas personarumhoz, illetve az universitas bonorumhoz kapcsolódik, melyektől a személyesség megvonható ugyan, de ez csupán a személyiség reális világhoz való kapcsolatának megszüntetését eredményező merőben tényleges és ideiglenes állapot volna.

Amint tárgyi jog a jogi személyt kiirtani nem volna képes, aként nélkülözni sem tudná azt és a lerombolt szervezet helyébe maga teremtené más realitást, melynek segítségével ismét elősegítené a jogi személy reális megnyilatkozását.-

A természetes személy ép úgy nem esik egybe az emberrel, mint a jogi személy sem azonos azzal a szervezettel, amelyhez kapcsolódik. A természetes személy nem az ember cselekvéseinek, a jogi személy nem a cselekvő szerv cselekvéseinek beszámítási pontja. Ha ez így volna, ezzel elismertetnék a tárgyi jognak a személyre vonatkozó hatalma. A személy jogalany a tárgyi jog beszámító működése nélkül is.-

A személy az alanyi jog darabja. A természetes személy az embert megillető alanyi jogositványok összessége. A jogi személy pedig azon alanyi jogok ösze

szessége, melyek egy közös cél érdekében többeket illetnek meg. A jogi személyiség kapcsolódhat az universitas personáromhoz, vagy kapcsolódhat az universitas bonórumhoz, amikor is testületről vagy alapítványról beszélünk. A jogi személy cél nélkül nem létezik. A cél az összetartó elem, a motivum, de nem a cél a jogi személy. -

A KERESKEDELMI TÁRSASÁG FOGALMA.-

A kereskedelmi társaságok megalakulását a gazdasági és szellemi erők egyesítéséből származó energiatöbblet elérésére és a kockázat megosztására való törekvés idézte elő.-

A kereskedelmi társaságok történeti fejlődésének tárgyalása célokat meghaladná, s így csupán annak meghatározására törekszem, hogy mely társaságok tekinthetők kereskedelmi társaságoknak. Ezen kérdés tisztázása ép oly fontos dolgomat céljának eléréséhez, mint a jogi személy fogalmának meghatározása.

Célom,- tekintettel arra,hogy a kereskedelmi társaságok jogi természetét csupán a magyar tételes jog szempontjából kívánom vizsgálat alá vonni,-nem kívánja a kereskedelmi társaság elméleti definíciójának felkutatását vagy felállítást;s így a kereskedelmi társaságok fogalmát merőben a tételes jog szempontjából szükséges meghatároznom.-

Kereskedelmi társaságoknak tekintetnek mindazon társaságok,melyeket a tételes jog kifejezetten ilyenekül említ.A kereskedelmi törvény 61.§.-a értelmében kereskedelmi társaságoknak tekintetnek:a közkereseti és betéti társaságok, a részvénytársaságok és a szövetkezetek.Az 1930.évi V.tc.1.§.-a pedig a korlátolt felelősségű társaságot is kereskedelmi társaságnak nevezi.Ez az 5 kereskedelmi társaság tulajdonképeni kereskedelmi társaság.Mindegyike teljes-

jogu kereskedő és rájuk a kereskedelmi-törvénynek a kereskedelmi cégekre, könyvekre és cégvezetőkre vonatkozó címei alkalmazást nyernek.-

A nem tulajdonképeni kereskedelmi társaságok cége, amennyiben egyébként nem kereskedelmi társaságok, mint társas cég be nem jegyezhető; - a csendes társaság tulajdonosa, amennyiben bejegyzésre kötelezett kereskedő, köteles vállalatát saját cége alatt folytatni.

A kereskedelmi törvény megkülönbözteti a kereskedelmi társaságoktól a közös haszon vagy veszteségre, egy vagy több kereskedelmi ügylet tekintetében keletkező alkalmi egyesüléseket. A kereskedelmi törvény 62 §.-ában nagy vonásokban és főként dispositiv módon szabályozza az alkalmi egyesülések belső és külső viszonyait.

Az alkalmi egyesülések nem kereskedelmi társaságok, nem teljes jogú kereskedők, a kereskedelmi törvénynek a kereskedelmi cégre, könyvekre és cégvezetőkre vonatkozó rendelkezései rájuk nem alkalmazhatók. Keletkezésükhöz sem iparendély, sem hatósági jóváhagyás nem kell.

Az alkalmi egyesülést a magánjogi társaságtól a társulás célja különbözteti meg. Míg az alkalmi egyesülés előre meghatározott egy vagy több kereskedelmi ügyletre jön létre, addig a feleknek közös cél nélkül folytatott társas üzlete csak magánjogi egyesülésnek tekinthető.-

A nem tulajdonképeni kereskedelmi társaságok és az alkalmi egyesülések jogalanyoknak nem tekinthetők, társasági vagyonnal nem bírnak.-

Az alkalmi egyesülés tagjai - ha más kikötés

nincs - egyenlő mértékben járulnak a közös vállalathoz és a mindnyájuk hozzájárulásával kötött szerződés esetében harmadik személy irányában egyetemlegesen vannak jogositva és kötelezve. Míg a kereskedelmi társaságoknál az üzlet vezetésével megbízott társasági tagok - az üzlet vezetéséből kizárt tagok tiltakozása ellenére is - végezhetnek a kereskedelmi üzlet folytatásával rendszerint velejáró és a társasággal kötelező joghatállyal bíró cselekményeket, addig az alkalmi egyesüléseknél a tiltakozó tagra a beleegyezés nélkül kötött ügylet kötelezettséggel nem jár; egyetemlegesség pedig csupán akkor forog fenn, ha az eljáró tag cselekményét a többi tag jóváhagyta.

- Az alkalmi egyesülés tagjának az alkalmi egyesülés céljára átadott vagyona továbbra is a tag tulajdona marad, s úgy ez, mint az egyesülés ál-

tal előállított terményekből kijáró illetménye, a tag magánhitelezője által kielégítési végrehajtás alá vonható.-

A KERESKEDELMI TÁRSASÁGOK JOGI SZEMÉLYISÉGE.-

A kereskedelmi társaságok jogi természetére vonatkozó felfogások igen sokfélék. Az egyik elmélet-csoport szerint a kereskedelmi társaságok egyike sem jogi személy, - a másik szerint minden kereskedelmi társaság jogi személy. A közvetítő elméletek szerint: a közkereseti és a betéti társaság magánjogi társaság, pertársaság vagy tulajdonközösség gyanánt foghatók fel; a részvénytársaság, a szövetkezet és a korlátolt felelősségű társaság pedig jogi sze-

mélyekként.-

Ez elméleteknek első csoportja nyilván helytelen és ma már túlhaladott-nak tekinthető. A harmadik csoport helytelenségére pedig elég csupán annyit kiemelni, hogy a kereskedelmi törvény 63.§.-a kereskedelmi társaságok között jogképesség tekintetében különbséget nem tesz,- s így teljesen indokolatlan egyrészt a közkereseti és betéti társaságot tulajdonközösségnek, magánjogi társaságnak, illetve pertársaságnak minősíteni, másrészt a részvénytársaságot, a szövetkezetet és a korlátolt felelősségű társaságot az előbbi két kereskedelmi társaságnál magasabbrangu jogi alakulatnak tekinteni.-

A közkereseti és betéti társaság és az említett alakulatok /:tulajdonközösség, stb.:/ között igen jelentékeny különbségek vannak.

A tulajdonközösség az az állapot, amidőn egy és ugyanazon dologon többeket illet a tulajdon olyképen, hogy a minden egyest megillető részviszonyok összeségükben kiteszik a tulajdonközösségadta összviszonyt/:L.Dr.Tóth Lajos:Magyar magánjog III.kötet 1927. 201.oldalakig:/A tulajdonközösséghez kell a dolognak, mint jogtárgynak egysége, kell a tulajdonosoknak, mint alanyoknak a többsége és kell az u.n.részviszony, mely a tulajdoni részviszonynak alanyokra való szét-
hasadása folytán áll elő.Ha a tulajdonközösséget el akarjuk választani a közkereseti és a betéti társaságtól, ezeket a tételeket kell közelebbről szemügyre vennünk.

a./ A dolognak, mint jogtárgynak egysége.A tulajdonközösségben minden egyes társtulajdonost ugyanaz az egy dolog illeti.A közösséget kitevő minden egyes

részjogosultság tárgya ugyanaz: a közösségben levő dolog,- és nem annak valamely fizikailag kihatott része. Mihelyt a részjogosítványoknak külön tárgyük van mindjárt nincsen tulajdonközösség. Az osztály megszünteti a közösséget, aki eddig az egész dolognak társtulajdonosa volt, az most a dolog egy fizikailag kihatott részének kizárólagos tulajdonosává lesz,-

A társasági vagyonnak, mint jogtárgynak ezen egysége a közkereseti és a betéti társaságoknál is megtalálható,- tehát e tekintetben a tulajdonközösség és az említett kereskedelmi társaságok között különbség nincsen.-

b./ Az alanyok többsége. Tulajdonközösség esetében egy és ugyanazon dolgon többeket illet meg a tulajdon. Valahányszor a tulajdonnak csak egy alanya van, tulajdonközösség bizonyára nem állhat fenn.-

A kereskedelmi törvény 69.§.-a szerint: "Ha pénz vagy más elhasználható vagy helyettesíthető dolgok adatnak a társaságba, azok annak tulajdonába mennek át. Ugyanez áll az elhasználhatatlan vagy nem helyettesíthető dolgokról is, ha azok bizonyos becsértékben hozatnak a társaságba; stb." Tehát a tagok nem alanyai a társasági vagyonnak, hanem e tekintetben alany csak maga a társaság. Itt tehát, mivel az alanyok többsége nincs meg, nem közös tulajdon, hanem kizárólagos tulajdon forog fenn.

c./ A tulajdoni részviszony. Az egy és ugyanazon dologon többeket illető tulajdon a közösség ténye alapján részviszonyokra hasad. Nem a dolog oszthatik fel ilyenkor, hanem maga a tulajdon. A részviszony tárgya az eszmei hányadrész, ami valójában nincsen. Ezért helyesebb azt mondani, hogy a részviszony tárgya a közös-

ségben levő dolog, az eszmei hányadrész pedig a részviszonyban bentfekvő eszmei mérték. A részviszony, az illetmény, a hányadrész felett kiki maga szabadon rendelkezhet: elidegenítheti, megterhelheti, elkötelezheti.

A tulajdoni részviszony a tulajdoni jogviszonynak alanyokra való széthasadása folytán jön létre. Ha tehát az alanyok többsége fenn nem forog, tulajdoni részviszonyokról sem lehet szó.-

A közös tulajdonnál, hacsak nem lehetetlen, a természetes osztály alkalmazandó, a kereskedelmi törvény 106.§.-a szerint pedig: "A kilépett vagy kizárt társasági tag köteles a társasági vagyomból járó illetményének készpénzben való kiegyenlítését elfogadni, és nem áll jogában a társasági követelések, áruk vagy egyéb javakból aránylagos részt követelni."-

A kereskedelmi törvény 68.§.-a alapján ala-

kulhat olyan kereskedelmi társaság, mely adott esetben a tulajdonközösséghez és az egyetemleges kötelelemhez hasonló. A kereskedelmi törvény 68.§.-a szerint: "A társasági tagok egymásközti jogviszonyaira nézve mindennek előtt a társasági szerződés, s amennyiben abban a társtagok viszonyaira ~~iránt~~ intézkedés nem foglaltatik, a jelen fejezet határozatai szolgálnak irányadóul."

A kereskedelmi törvény ezen rendelkezése szerint tehát " a társasági tagok egymásközti jogviszonyaira vonatkozó rendelkezések, melyeket a kereskedelmi törvény 68.-86.§§. tartalmaznak, dispositiv természetűek, azaz csak akkor alkalmaztatnak, ha a társasági szerződés másképen nem rendelkezik.-

Mint hogy a kereskedelmi társaság keletkezésénél csupán az alakulási szabályok betartása s nem az alakuláshoz szükséges hatósági engedélyezés kívánt-

tatik meg, a kereskedelmi törvény 68.§.-ának rendelkezése lehetővé teszi azt, hogy a közkereseti és a betéti társaságnak adott esetben, sem ab ovo, sem ex post egyáltalában ne legyen társasági vagyona. A társasági szerződés ugyanis kimondhatja, hogy a tagok által a társaságba hozott pénz vagy más dolgok ne menjenek át a társaság tulajdonába, hanem továbbra is a tagok tulajdonát képezzék. Ha az üglet folytatása nyomán a társaság "cége" alatt szerzett vagyongyarapodást a tagok kamat és nyereségjutalék címén minden év végén kiveszik, társasági vagyonról később sem lehet szó. A társaságba hozott pénz és elhasználható dolgokon a tagok kizárólagos tulajona rövidesen elhalványodik s rajtuk közös tulajdon keletkezik. Az el nem használható dolgokon /:pl. a berendezési tárgyak, stb.:/ pedig továbbra is kizárólagos tulajdon áll fenn. Ilyenkor a

kereskedelmi társaság a közös tulajdonnal vagy az egyetemleges kötelemmel könnyen összetéveszthető.-A társaság csődje esetében, amikor is a társaság feloszlik, előbb a tulajdonközösséget meg kell szüntetni, s azután kell a tagok mint egyetemleges adóstársak ellen fellépni.

Megkülönbözteti ilyenkor a kereskedelmi társaságot a tulajdonközösségtől, illetve az egyetemleges kötelemtől a tagok felett ott lebegő közös cég, az egységet jelentő jogi személyiség, melynek még a társaság megszűnése utáni időre is érezhető hatása van, -pl. a tagok, mint egyetemleges adóstársak ellen a kereskedelmi törvény 121.§.-a értelmében csak a társaság feloszlásától számított 5 éven belül lehet fellépni.

Az előbbiekből látható, hogy a közkereseti és a betéti társaságok társasági vagyon nélkül is felel-

állhatnak. Igy előfordulhat e két kereskedelmi társaság mint tisztán személyegyesülés. is.-

x

Mig a kereskedelmi társaság jogképessége független a tagok jogképességétől, addig a magánjogi társaságnál mindig a tagok jogképessége lesz irányadó arra nézve, hogy egyes jogok szerzhetők-e a társaság által vagy sem. A kereskedelmi társaság váltóképes, ha a tagok nem is azok, - a kereskedelmi társaság szerzhet ingatlan tulajdont akkor is, ha a tagok nem bírnak is ingatlan tulajdon szerzési képességgel. Ingatlan tulajdonszerzés esetében kereskedelmi társaságoknál a tulajdonjog a társaság cégére, a magánjogi társaságnál pedig az egyes tagok nevére kebeleztetik be.

x

A kereskedelmi társaság pertársaságnak sem tekinthető. A bíróság előtt perfélként nem az egyes tagok szerepelnek, hanem a kereskedelmi társaság. Per-társaságról akkor lehet szó, ha a tagok nem mint a társaság képviselői, hanem saját nevükben perelnek, pl. amikor a társasági hitelező a tagokat felelősségük alapján perli. A kereskedelmi társaság a tagok illetékes-ségétől független illetékességgel bír. A perbeli cselekményeket a tagok csak mint a társaság képviselői végzik. A bíróság csak azt tartozik vizsgálni, hogy a perfél gyanánt fellépő társaság, mint kereskedelmi társaság létezik-e és hogy a társaság nevében fellépők tényleg a társaság képviselői-e? A képviselőkben vagy a tagokban beállott változásnak a perre és az ítéletre befolyása nincsen. Hogy nem a tagok a perfelek, hanem maga a társaság, kitűnik abból is, hogy a külföldi ~~da~~

állampolgárokból álló belföldi kereskedelmi társaság nem tartozik a polgári perrendtartás 124.§.-ában előírt perköltség-biztosítékot adni.-

x

A kereskedelmi társaságok jogalanyiságát legszembeötlőbben a kereskedelmi törvény 63.§.-a fejezi ki: "A kereskedelmi társaságok cégük alatt jogokat szerezhhetnek, kötelezettséget vállalhatnak, ingatlan javakra tulajdont és egyéb jogokat szerezhhetnek, felperesi és alperesi minőségben perben állhatnak". Az 1930./V.tc.6.7.-ában ugyanezeket mondja a korlátolt felelősségű társaságra nézve.

/:Az egész törvény szellemét visszatükröző 63.§. a kereskedelmi társaság jogi természetét félreismerhetetlenül kidomborítja. Az újabb kereskedelmi jogfejlő-

dés irányát tükrözi vissza dr.Kuncz Ödön 1926.-ban megjelent törvénytervezete:a részvénytársaságról,a szövetkezetéről és a korlátolt felelősségű társaságról. Ezen tervezet 2.§.-~~za~~ sem tartja szükségesnek,hogy a kereskedelmi társaságok jogi személyiségét kifejezett szavakkal is kimondja,hanem megelégszik azzal,hogy a kereskedelmi törvény 63,§.-ának szövegét ismételje. A törvénytervezet a részletes indokolásában kifejezetten elismeri a kereskedelmi társaság jogalanyiségét:/;

A kereskedelmi társaságok csak "cégük" alatt működve tekinthetők jogalanyoknak.A bejegyzés előtt a társaság nem létezik.A be nem jegyzett cég által szerzett jogok és elvállalt kötelezettségek csak a be nem jegyzett cég tagjait illetik,vagy terhelik,nem pedig a nem létező társaságot.

Az előbbi bekezdésben foglaltakkal,amelyet

birói gyakorlatunk is magáévá tett /:L.Kuria 902./1904. sz.:/a közkereseti és betéti társaságokra nézve látszólag ellentétben áll a kereskedelmi törvény 87.§.-ának rendelkezése:"A társasági viszony joghatálya harmadik személyek irányában azon időponttal veszi kezdetét, midőn a közkereseti társaság felállításának a kereskedelmi cégjegyzékbe történt bevezetése közzététetett, de előbb is mielőtt a társaság üzletét tényleg megkezdette, stb." Ugyanez a látszólagos ellentét található a kereskedelmi törvény 138.§.-ában is a betéti társaságra nézve.-

Ezen látszólagos ellentét birói gyakorlatunkat is több ízben megtévesztette. Igy:"A közkereseti társaság jogi lételének a cégbejegyzés nem előfeltétele. Be nem jegyzett cége alatt tehát jogokat szerzhet és kötelezettségeket vállalhat."/:Kuria 18./1897., Gre-

csak 9o.l.:/.Vagy:"A betéti társaság saját cége alatt perbe idézhető akkor is,ha cége nincs bejegyezve".

/:Kuria 1422./1895.:/.

A kereskedelmi társaság csak a bejegyzés köz-
zétételétől számítva teljes jogu kereskedő.A bejegyzés
előtt jogi személynek nem tekinthető.A kereskedelmi
társasághoz mint realitáshoz a személyiséget a jog
a bejegyzés közzétételekor kapcsolja.Igy tehát a kö-
zététel előtt csupán közös tulajdon és egyetemleges
kötelem áll fenn.Ez az egyetemleges adóstársi minő-
ség rendszerint kiterjed ~~az egyetemlegesre~~ a betéti
társaság kültagjára is./:"....Ha a társaság az emli-
tett közzététel előtt ^{e)}közi meg üzletét a kültag a
közzétételig keletkezett tagsági kötelezettségekért
harmadik személyek irányában beltagnként felelős,ameny-
nyiben igazolni nem képes,hogy azok a korlátolt fe-

lelősségéről tudomással birtak" :/.

A közös tulajdon és a tisztára egyetemleges kötelem csak a bejegyzés közzétételével adja át helyét a kereskedelmi társaságoknak. Ezen egyetemleges kötelemnek adott esethen a társaság jogérvényes megalakulása után is marad némi nyoma :/ Igy a kültagok esetleg egyes ügyletek tekintetében továbbra is beltágként felelősek maradnak. :/.

Hogy a bejegyzés közzététele előtt csupán egyetemleges kötelem van abból is kitűnik, hogy ha a bejegyzés és közzététele végleg elmarad, az egyetemleges adóstársak ellen támasztható keresetek nem évülnek el 5 év alatt, hanem a rendes elévülési idő alá esnek. Szintén az előbbieket látszik bizonyítani azon körülmény is, hogy a tételes jog a részvénytársaságra, szövetkezetre és a körülátolt felelősségű tár-

saságokra kifejez^eetten is kimondja, hogy a bejegyzés közzététele előtt nincs kereskedelmi társaság, hanem csupán a tagok egyetemlegessége áll fenn.

A kereskedelmi társaságok jogalanyiságára nézve fontos támaszpontot nyújt a kereskedelmi törvény 4.§.-a is, mely szerint: "a kereskedőkre vonatkozó határozatok a kereskedelmi társaságokra is alkalmazandók. stb." Tehát a kereskedelmi társaságok teljes jogú kereskedők. Rájuk a kereskedelmi cégekre, könyvekre és cégvezetőkre vonatkozó szabályok alkalmazást nyernek.

A kereskedelmi törvény nem zárja ki azt, hogy a kereskedelmi társasággal saját tagjai mint harmadik személyek üzleti összeköttetésben ne álljanak.

A kereskedelmi társaság jogalanyiságt²⁾ biznyit³⁾ja azon körülmény is, hogy a kereskedelmi társaság tag-

jai között kereskedelmi társaságok is szerepelhetnek
/:pl.a részvénytársaság mint jogi személy lehet tag-
ja egy közkereseti társaságnak.:/-

Míg a kereskedelmi törvény 87.§.-ának rendelkezése következtében a közkereseti és betéti társaság megalakulására nézve könnyen támadhatnak félreértések,addig a kereskedelmi törvény 160.§.-a világosan kimondja,hogy" a részvénytársaság a kereskedelmi cégjegyzékbe történt bevezetés és kihirdetés előtt létezőnek nem tekintetik.A bejegyzés és kihirdetés előtt kibocsátott részvények vagy hányadrészvények semmiek, kibocsátói minden a kibocsátásból származó kárért egyetemlegesen felelnek.Azok,akik a bejegyzés és a kihirdetés előtt a társaság nevében eljárnak,személyesen és egyetemlegesen felelősek."A közzététel előtt tehát itt sincs jogi személy,hanem csupán egyetemleges kö-

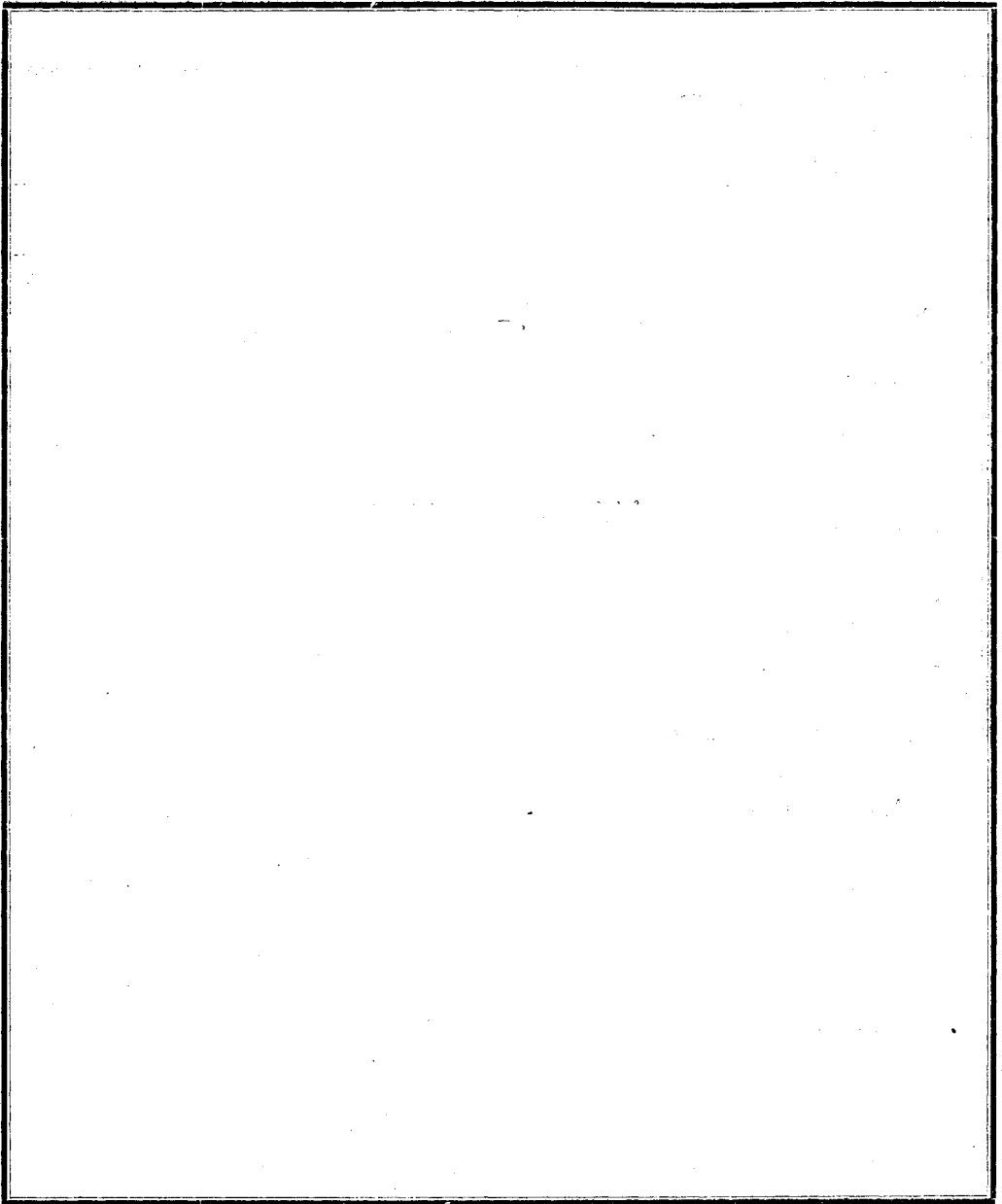
telem.-

A szövetkezetekre nézve ugyanezeket mondja ki a kereskedelmi törvény 228.§.-a. Majd az 1930./V.tc. 13.§.-a szerint: "A korlátolt felelősségű társaság létrejövételéhez a cégjegyzékbe való bejegyzés is szükséges. Akik a bejegyzés előtt eljárak, személyesen és egyetemlegesen felelnek."

A kereskedelmi törvény és az 1930./V.tc. az egyes kereskedelmi társaságok között a jogképesség tekintetében tesz ugyan némi különbséget /:pl. a közkereseti és a betéti társaság csak kereskedelmi ügyletek folytatására alakulhat, a részvénytársaság és a korlátolt felelősségű társaság bármilyen gazdasági célra:/, de ezen különbségek a magyar kereskedelmi társaságok között, a jogi személyiséggel való felruházás tekintetében eltérést nem okoznak. Az elmondot-

tak alapján - tisztán a magyar tételes jogot tartva szemünk előtt, kimondhatjuk, hogy a kereskedelmi társaságok a magyar tételes jogban jogalanyiséggal bírnak: tehát jogi személyek.-

.....

R K 10001/1954